

України. - 2000. - № 28. - С. 224.

18. Богданович В.Ю. Теоретические основы анализа проблем национальной безопасности государства в военной сфере: моногр. / В.Ю. Богданович - К.: Основа, 2006. - 296 с.

19. Литвин М.М. Теоретичні та організаційні засади взаємодії Державної прикордонної служби України з іншими відомствами Воєнної організації держави при спільному вирішенні завдань охорони державного кордону України. Основні принципи побудови Державної прикордонної служби України / М.М. Литвин // Честь і закон. - Х.: Військ. ін-т ВВ МВС України, 2003. - № 3. - С. 3-8.

20. Литвин М.М. Напрямки взаємодії Державної при-

кордонної служби України зі Службою безпеки України / М.М. Литвин, І.О. Кириченко // Честь і закон. - Х.: Військ. ін-т ВВ МВС України, 2004. - № 2. - С. 13-21.

21. Іваницький Р.С. Удосконалення національної антитерористичної системи з метою інтеграції України в європейські архітектури безпеки на основі міжнародного досвіду застосування збройних сил держав у контртерористичних операціях / Р.С. Іваницький, С.В. Печериця // Честь і закон. - Х.: Акад. ВВ МВС України, 2008. - № 2. - С. 38-42.

Пригодська Ю. В.
викладач кафедри ТС та ВП ОДУВС
Надійшла до редакції: 22.11.2013

УДК 347.73

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Солошкіна І. В.

Суттєві суспільно-політичні й економічні зміни в Україні зумовили бурхливий розвиток нових різноманітних фінансових послуг в економічному середовищі. Не зважаючи на те, що деякі фінансові операції із задоволення потреб споживача реалізовувалися й за соціалістичної економіки або мали обмежене застосування, окремі з них не існували взагалі, а тому стали новим явищем в економічному житті українського суспільства. Так, найбільшого розповсюдження отримала сфера послуг, яка пов'язана із задоволенням потреб суспільного виробництва: фінансово-кредитне обслуговування, страхові послуги, інформаційне й бухгалтерське обслуговування [1, 111].

Формування сучасної системи ринків фінансових послуг розпочалося з часів інтегрування України до світових ринків товарів і послуг. Залучення фінансового сектору до всесвітньої глобальної фінансової системи свідчить про певну стабільність економіки держави, визначає ступінь розвитку самого суспільства.

Сучасні реалії розвитку вітчизняної фінансової системи доводять, що державно-правове регулювання ринків фінансових послуг продовжує оновлюватися відповідно до стандартів європейського зразка. Сьогодні держава здійснює їх регулювання й контроль шляхом прийняття відповідних законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань регулювання окремих ринків таких послуг. Водночас подальший економічний розвиток держави в контексті європейського вибору вимагає не лише покращення фінансової інфраструктури та фінансового середовища, більш активного залучення фінансових установ до нової економічної стратегії, а також посилення ролі сфери фінансових послуг. Адже в демократичній розвиненій державі фінансовим послугам відводиться не менш вагоме значення, ніж виробництву.

Оцінюючи сучасний стан досліджуваної проблеми, необхідно відзначити значний інтерес науковців до функціонування ринку фінансових послуг. Зокрема, багато вітчизняних і зарубіжних учених присвячують свої наукові праці організаційним засадам державного регулювання сферою фінансових послуг (праці Є.Ф. Бобонича, О.М. Мозгового, В.Л. Плєскача, Є.А. Боброва, Д.М. Букатової, В.В. Корнєєва, Л. Бальцеровича, Дж. Кейнса, Дж. Корнаї, Дж. Сінкі, О.Р. Романенка, С.Я. Огородника, А.А. Славкова, О.Є. Картамішевої, О.Р. Ящищак, М.О. Бурмаки, О.С. Передрій та інших).

Роботи зазначених авторів мають суттєве значення для вирішення теоретичних і практичних аспектів механізму правового регулювання ринку фінансових послуг. Проте тенденції розвитку фінансових інструментів і технологій у сфері фінансових послуг у світі і в Україні зумовлюють необхідність подальшого дослідження основних організаційно-правових засад діяльності органів державного регулювання ринків фінансових послуг. Саме тому метою статті є визначення суті й значення державного регулювання ринку фінансових послуг, оскільки його важливість обумовлена необхідністю нагляду за функціонуванням фінансових установ і захисту прав споживачів фінансових послуг.

Перш ніж дослідити суть і призначення державного регулювання ринку фінансових послуг, варто висвітлити юридичну природу таких правових категорій, як: "регулювання", "державне регулювання", "ринок фінансових послуг". Для цього звернемося до довідкових і нормативних джерел, які розкривають зміст зазначених термінів.

Як свідчить аналіз наукових юридичних праць і довідкової літератури, для позначення управлінської діяльності у сфері економіки найчастіше використовується термін "державне регулювання", а не "державне управління", не зважаючи на те, що регулювання й управління як соціальні явища мають спільну сферу застосування, спрямовані на досягнення однієї мети управління: впорядкування соціальних об'єктів та соціальних процесів, переведення їх з одного стану в інший. Саме в економічній сфері обсяг державного регулювання порівняно з державним управлінням більш виразний і помітний.

На сторінках юридичної літератури відмічається, що поняття "державне регулювання" є більш широким порівняно з поняттям "державне управління", оскільки перше охоплює ширшу сферу організаційної діяльності держави [2, 77]. Схожої позиції дотримується О.О. Бандурка, вказуючи, що в суспільних науках термін "регулювання" вживається в більш широкому розумінні, ніж термін "управління". Категорією "регулювання", на його думку, позначається родове поняття, а категорією "управління" - видове [3, 27].

Найчастіше термін "управління" розглядають як сукупність стратегій, принципів, методів і засобів, форм наукового керівництва будь-якою діяльністю з метою підвищення її ефективності. Основними категоріями

управління є суб'єкт, об'єкт, керуючий вплив, зворотні зв'язки, управлінська система. Деякі автори термін "управління" застосовують для визначення цілеспрямованої дії на об'єкт з метою зміни його стану або поведінки, збереження певної структури, підтримання оптимальної діяльності та реалізації певної програми режиму стосовно організованих систем [4, 35].

У тлумачному словнику з юридичних термінів під "державним управлінням" розуміється цілеспрямована, підзаконна, юридично-владна форма діяльності органів виконавчої влади щодо реалізації завдань і функцій держави у сфері господарського, економічного, соціально-культурного та адміністративно-політичного будівництва в державі [5, 76].

У вільній енциклопедії Вікіпедія термін "державне управління" розглядається як вид діяльності держави, здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально-економічного й культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод [6]. Отже, державне управління означає цілеспрямований і розпорядчий вплив саме на об'єкти управління, застосування методів, які передбачають підпорядкування цих об'єктів з боку суб'єкта управління.

У свою чергу, термін "державне регулювання" позначається як сукупність інструментів, за допомогою яких держава встановлює вимоги до підприємств і громадян. Воно містить закони, формальні й неформальні розпорядження й допоміжні правила, що встановлюються державою, а також недержавними організаціями або організаціями саморегулювання, яким держава делегувала регуляторні повноваження [7].

У своєму дисертаційному дослідженні Н.С. Фесенко, розглядаючи сутність поняття "регулювання" як функцію управління, пропонує два власних визначення цієї категорії: 1) регулювання - це процес встановлення й практичного виконання визначених правил; 2) регулювання - це управлінська діяльність, спрямована на усунення відхилень від заданого режиму функціонування об'єктів і прийняття рішень [8, 7]. У другому визначенні виразно простежується те, що регулювання виступає управлінською діяльністю щодо створення необхідних передумов (правових, економічних і соціальних), необхідних для належного функціонування об'єктів управління згідно з цілями й пріоритетами державної політики.

В адміністративному праві юридична категорія "регулювання" розглядається як адміністративно-правовий метод і визначається через установа загальної політики й принципів її реалізації за допомогою державного фінансування, пільг тощо [9, 167]. Вважаємо, що державне регулювання повинно розглядатися через покладені на окремі складові державного апарату відповідних управлінських функцій і наділення їх організаційно-розпорядчими повноваженнями.

У підручнику з адміністративного права за загальною редакцією В.Б. Авер'янова відзначається, що державне регулювання не може бути використане без застосування методів безпосереднього впливу на об'єкти управління, і тому державне регулювання зрештою неможливе без державного управління. Окрім того, державне регулювання створює умови для діяльності суб'єктів і об'єктів

управління в напрямі, який є бажаним для держави й за яким відбуватиметься розвиток системи управління загалом. Причому державне регулювання передбачає декілька варіантів майбутньої діяльності керованих об'єктів, створюючи можливість діяти найбільш ефективно [2, 78]. Отже, державне регулювання має більш суттєве значення саме для соціальних процесів і явищ, які безпосередньо впливають на стан певного об'єкта управління.

На суттєву різницю між поняттями "управління" і "регулювання" вказує Г.М. Калетнік у навчальному посібнику "Державне регулювання економіки" [10, 16]. На думку вченого, регулювання є поняттям вужчим, ніж управління, оскільки воно започатковує одну з функцій управлінського впливу. Водночас, за характером здійснюваних процесів та інструментарію впливу, продовжує Г.М. Калетнік, воно інтерпретується зі змістом державного управління й методично виправданим буде поширення на нього принципів організації державного управління.

Л.А. Швайка так само відмічає, що державне регулювання економіки виступає функцією державного управління економікою, інструментом реалізації економічної політики. При цьому державним регулюванням економікою визначається сфера діяльності органів державної влади щодо цілеспрямованого впливу на поведінку суб'єктів господарювання шляхом застосування різних методів і засобів [11, 35].

У сучасній економічній літературі під державним регулюванням економіки розуміється систематичний і цілеспрямований вплив держави на економіку з метою оптимізації економічної системи на основі прийняття й реалізації економіко-політичних рішень [12, 324].

А.М. Стельмашук, навпаки, як організуючий і регулюючий вплив держави на економічну діяльність суб'єктів ринку з метою її впорядкування й підвищення результативності розглядає державне управління економікою [13, 25], а під державним регулюванням економікою визначає діяльність держави щодо створення правових, економічних і соціальних передумов, необхідних для функціонування економічного механізму згідно з цілями й пріоритетами державної економічної політики [13, 27]. Схожу позицію займає й Л.А. Швайка, відзначаючи, що державне управління економікою - це організуючий і регулювальний процес впливу держави на економічну діяльність суб'єктів ринку з метою її впорядкування та підвищення результативності господарювання [11, 35].

О.О. Кундицький, досліджуючи суть державного регулювання економікою, доводить, що державне управління економікою слід розуміти як розпорядчу діяльність суб'єктів управління, а державне регулювання економікою - як діяльність цих суб'єктів щодо створення правових, економічних, політичних, соціальних та інших передумов, необхідних для функціонування економіки для реалізації національних інтересів держави [14, 303].

Приведений аналіз теоретичних напрацювань стосовно досліджуваних термінів у галузі економічної теорії дозволяє визначити державне регулювання економікою як систему заходів законодавчого, виконавчого й контролюючого характеру, здійснюваних правомочними державними установами з метою пристосування існуючої соціально-економічної системи до умов господарювання, що змінюються. На нашу думку, основною метою державного регулювання економіки є зміцнення економічної безпеки держави, забезпечення її економічної й соціальної стабільності.

Що стосується державного регулювання ринку фінансових послуг, відмітимо, що сфера впливу держави безпосередньо торкається валютно-грошових відносин, організації обігу грошей, а також цінних паперів.

Досліджуючи механізм державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні, Є.П. Бондаренко й Д.М. Дмитренко вказують, що таке регулювання здійснюється відповідно до встановлених зобов'язань і вимог діяльності споживачів і учасників ринку фінансових послуг із врахуванням його стандартів, державної реєстрації фінансових установ, ліцензування та нагляду за їх професійною діяльністю, захисту інтересів споживачів фінансових послуг [15, 42].

Що стосується таких термінів, як “фінансові послуги”, “ринки фінансових послуг” і “фінансовий ринок”, зауважимо, що їх зміст і сутність переважно розглядається вченими в галузі управління економікою й фінансами (С.В. Науменковою, С.В. Міщенком, О.Г. Гуменюком, С.В. Черкасковою, С.М. Ешом), оскільки саме в економічній літературі досліджується структуризація фінансового ринку, яка дозволяє визначити місце кожного його структурного сегмента (грошового, валютного, фондового, кредитного, фінансових послуг тощо).

На сторінках навчальної літератури закріпилася точка зору про те, що фінансовий ринок забезпечує потреби суб'єктів економіки в капіталі, виконує свої функції шляхом використання механізму надання фінансових послуг. Підкреслюється, що фінансова послуга пов'язана з купівлею-продажем грошей, цінних паперів, боргових зобов'язань, прав вимоги боргів з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості активів [16, 102].

В юридичній літературі під ринком фінансових послуг у функціональному аспекті розуміють сукупність економічних відносин, які виникають між його прямими учасниками при формуванні попиту й пропозиції на послуги, пов'язані з процесом купівлі-продажу, розподілу й перерозподілу фінансових активів, що перебувають у власності економічних суб'єктів регіональної, національної та світової економіки [17, 14]. Виходячи з цього визначення, ринком фінансових послуг слід вважати сферу діяльності її учасників з метою надання й споживання певних фінансових послуг.

Безпосередньо фінансовий ринок розглядається у двох значеннях: 1) як система економічних і правових відносин, пов'язаних з купівлею-продажем або випуском і обігом фінансових активів; 2) як ринок, на якому визначається попит і пропозиція на різні фінансові інструменти (фінансові документи, що обертаються на ринку, мають грошову вартість і за допомогою яких здійснюються операції на фінансовому ринку) [18, 517].

С.М. Еш ринок фінансових послуг зараховує до сегментів фінансового ринку на одному рівні з іншими сегментами (валютним ринком, ринком цінних паперів, ринком нерухомості, ринком золота та інших дорогоцінних металів тощо) [18, 29]. Отже, ринок фінансових послуг як складова фінансового ринку являє собою певну сферу різних послуг, що надаються суб'єктам фінансових відносин - підприємницьким структурам, державі й громадянам у процесі їх фінансової діяльності.

Як бачимо, фінансовий ринок і ринок фінансових послуг хоча й мають неоднакове функціональне навантаження, проте не можуть існувати окремо, вони взаємодоповнюють і взаємно зумовлюють рівень розвитку один одного.

Отже, у загальному вигляді під регулюванням

фінансового ринку та його складових елементів, зокрема ринку фінансових послуг, будемо розуміти цілеспрямований вплив держави на систему взаємовідносин, що складаються на фінансовому ринку у вигляді комплексу заходів з метою впорядкування, контролю й нагляду за цими взаємовідносинами та забезпечення захисту інтересів осіб, які беруть у них участь.

Базовим нормативно-правовим актом з питань регулювання ринків фінансових послуг варто визнати Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” [19], який виступає спеціальним нормативно-правовим актом і відповідно до положень преамбули якого встановлює загальні правові засади у цій сфері та здійснення регуляторних і наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг.

У названому Законі міститься ціла низка норм, спрямованих на визначення правових основ для захисту інтересів споживачів фінансових послуг. Окрім того, правове забезпечення діяльності й розвитку конкурентоспроможного ринку фінансових послуг в Україні й правове забезпечення єдиної державної політики у фінансовому секторі держави визначені нормотворцем як мета Закону.

Аналіз змісту основних термінів, які застосовується в названому Законі, надає підстави стверджувати, що державне регулювання ринків фінансових послуг здійснюється для того, щоб: 1) захистити інтереси споживачів фінансових послуг і 2) запобігти кризовим явищам. При цьому законодавець вказує, що таке регулювання відбувається шляхом здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання й нагляду за ринками фінансових послуг.

Розділ 4 Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” містить норми, які визначають мету, форми та органи, які здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг. Зокрема, у ст. 19 Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” законодавцем встановлено, що метою державного регулювання ринків фінансових послуг в Україні є: 1) проведення єдиної та ефективної державної політики у сфері фінансових послуг; 2) захист інтересів споживачів фінансових послуг; 3) створення сприятливих умов для розвитку й функціонування ринків фінансових послуг; 4) створення умов для ефективної мобілізації й розміщення фінансових ресурсів учасниками ринків фінансових послуг з урахуванням інтересів суспільства; 5) забезпечення рівних можливостей для доступу до ринків фінансових послуг і захисту прав їх учасників; 6) додержання учасниками ринків фінансових послуг вимог законодавства; 7) запобігання монополізації й створення умов розвитку добросовісної конкуренції на ринках фінансових послуг; 8) контроль за прозорістю й відкритістю ринків фінансових послуг; 9) сприяння інтеграції в європейський і світовий ринки фінансових послуг.

Державне регулювання діяльності з надання фінансових послуг здійснюється шляхом: 1) ведення державних реєстрів фінансових установ і реєстрів осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг; 2) нормативно-правового регулювання діяльності фінансових установ; 3) нагляду за діяльністю учасників ринків фінансових послуг (крім споживачів фінансових послуг); 4) застосування

уповноваженими державними органами заходів впливу;
5) проведення інших заходів з державного регулювання ринків фінансових послуг.

Отже, під державним регулюванням ринку фінансових послуг слід розуміти цілеспрямований вплив держави у вигляді системи заходів законодавчого, виконавчого, контролюючого й наглядового характеру, здійснюваних правомочними державними установами з метою реалізації інтересів учасників ринків фінансових послуг, а також гарантування стабільності, довіри та законності всіх фінансових операцій, що відбуваються в цій сфері.

Література

1. Ходаківська В.П., Данілов О.Д. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник / В.П. Ходаківська, О.Д. Данілов. - Ірпін: Академія ДПС України, 2001. - 501 с.

2. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: у двох томах: том 1. Загальна частина / [ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова)]. - К.: Видавництво "Юридична думка", 2004. - 584 с.

3. Бандурка О.О. Державне управління: проблеми уточнення поняття та визначення меж його використання / О.О. Бандурка // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. - № 3. - С. 26-32.

4. Касьяненко М.М., Гринюк М.В., Цимбал П.В. Організація роботи та управління Державною податковою службою України: навчальний посібник / М.М. Касьяненко, М.В. Гринюк, П.В. Цимбал. - Ірпін: Академія ДПС України, 2001. - 229 с.

5. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова та ін.; / [за ред. В.Г. Гончаренка]. / [2-ге вид., стереотипне]. - К.: Либідь, 2004. - 320 с.

6. Державне управління. - [Електронний ресурс]: [http://uk.wikipedia.org/wiki/ Державне_управління](http://uk.wikipedia.org/wiki/Державне_управління).

7. Державне регулювання. - [Електронний ресурс]: [http://uk.wikipedia.org/wiki/ Державне_регулювання](http://uk.wikipedia.org/wiki/Державне_регулювання).

8. Фесенко Н.С. Державне регулювання розвитку культури на регіональному рівні: автореф. дис. ... канд. наук з державного управління: спец. 25.00.02 - механізми державного управління / Фесенко Наталія Святославівна. - Харків, 2006. - 21 с.

9. Битяк Ю.П. Адміністративне право України: учебник для студентов высш. уч. заведений юрид. спец. / Ю.П. Битяк, В.В. Богуцкий, В.Н. Гаращук и др. / [под ред. проф. Ю.П. Битяка]. - Харьков: Право, 2003. - 576 с.

10. Калетнік Г.М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Г.М. Калетнік, А.Г. Мазур, О.Г. Кубай; Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, М-во аграр. політики і продовольства України, ВНАУ. - К.: Хай-Тек Прес, 2011. - 427 с.

11. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Л.А. Швайка. - К.: Знання, 2006. - 435 с.

12. Оганян Г.А. Політична економія: навч. посіб. / Г.А. Оганян, В.О. Паламарчук, А.П. Румянцев та ін.; / [за заг. ред. Г.А. Оганяна]. - К.: МАУП, 2003. - 520 с.

13. Стельмашук А.М. Державне регулювання економіки: навч. посібник / А.М. Стельмашук. - Т.: Екон. думка, 2000. - 317 с.

14. Кундицький О.О. До питання про суть державного регулювання економіки / О.О. Кундицький // Науковий вісник. - 2006. - Вип. 16.2. - С. 302-307.

15. Бондаренко Є.П., Дмитренко Д.М. Механізм державного регулювання ринку фінансових послуг / Є.П. Бондаренко, Д.М. Дмитренко // Вісник Української академії банківської справи. - 2010. - № 2 (29). - С. 41-45.

16. Маслова С.О., Опалов О.А. Ринок фінансових послуг: навч. посібник / С.О. Маслов, О.А. Опалов. - К.: Кондор, 2005. - 191 с.

17. Сич Є.М. Ринок фінансових послуг: навч. посібник / Є.М. Сич, В.П. Ільчук, Н.І. Гавриленко. - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 428 с.

18. Еш С.М. Фінансовий ринок: навч. посібник / С.М. Еш. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 528 с.

19. Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг: Закон України від 12.06.2001. - № 2664-III. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2664-14>.

СОЛОШКІНА І. В.

доцент кафедри державно-правових дисциплін
Харківського національного університету

імені В.Н. Каразіна

Надійшла до редакції: 16. 10. 2013

УДК 351.73

РОЛЬ МІЛІЦІЇ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В РОБОТІ З НАСЕЛЕННЯМ

Удренас Г. І.

Служба дільничних інспекторів міліції, на нашу думку, повинна бути центральною ланкою профілактики правопорушень. Їй треба надати право приймати рішення щодо окремих адміністративних правопорушень відповідно до нового Кодексу адміністративних правопорушень України.

Для ліквідації прогалів в умовах служби оперативних і забезпечуючих підрозділів необхідно розробити новий перелік посад і відповідних спеціальних звань. У підрозділах паспортної служби, фінансово-економічних, охорони здоров'я, зв'язку, військового, матеріально-технічного й господарського забезпечення, капітального будівництва, інформаційних бюро, окремих кафедр закладів освіти та інших службах необхідно збільшити кількість посад державних службовців, на які поступово переводити розташованих працівників. При цьому потрібно вжити заходи щодо недопущення погіршення © Г.І. Удренас, 2013

їх матеріального забезпечення, правового й соціального захисту.

Розвиток структури органів внутрішніх справ України повинен здійснюватися, на нашу думку, за такими напрямками: збереження вертикальної підпорядкованості підрозділів внутрішніх військ, кримінальної міліції, міліції на транспорті, спеціальної міліції тощо; чітке розмежування повноважень апаратів МВС України, ГУМВС, УМВС по керівництву підрозділами ОВС; передача частини функцій щодо організації діяльності міліції громадської безпеки органам місцевого самоврядування.

На нашу думку, необхідно оптимізувати структуру й систему тилового забезпечення ОВС з урахуванням нових відносин в економіці та потреб органів внутрішніх справ.

Особливу увагу на першому етапі реформування ОВС, на нашу думку, потрібно приділити подальшому зміцненню міськрайлінорганів внутрішніх справ. Структурну

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС